

Я. І. Завада

orcid.org/0000-0001-6094-5397

доктор філософії,

доцент кафедри політології та міжнародних відносин
Національного університету «Львівська політехніка»

Ю. Я. Тишкун

orcid.org/0000-0003-0683-2855

кандидат політичних наук,

доцент кафедри політології та міжнародних відносин
Національного університету «Львівська політехніка»

ВИНИКНЕННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЯ ЦИВІЛЬНОЇ І ВІЙСЬКОВОЇ СТРУКТУРИ ХЕЗБОЛЛИ

Вступ. Постійне балансування на грані війни між ЦАХАЛ і Ісламським Рухом Опору – військовим крилом ліванської шіїтської партії Хезболла (араб. букв. «Партія Бога») після загибелі керівництва останньої ризикує перерости в повномасштабну війну Ізраїлю з Ліваном із залученням на стороні кожного з інших держав і недержавних акторів, в першу чергу США та Ірану. Однак, якщо для військового крила партії така війна загрожує знищенням, виживання політичного крила партії після війни можливе з огляду на її вкоріненість в суспільстві. В будь-якому випадку, коливання між двома крилами Хезболли зумовили її неоднозначний статус на міжнародній арені і тривале балансування партією на грані війни з Ізраїлем, яке вже завдало їй істотної шкоди і може погіршити її становище, що й зумовлює необхідність розгляду обох компонентів партії.

Метою роботи є аналіз виникнення та еволюції, перспектив розвитку двох складових Хезболли – цивільної та військової, що зумовлює наступні **завдання** статті: 1) виявити передумови виникнення «Партії Бога» в Лівані, 2) описати етапи розвитку її складових, 3) спрогнозувати проблеми та перспективи їх функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематика Хезболли відображена у об'ємній літературі, з огляду на загрозу її ракетного арсеналу для Ізраїлю і її роль, як союзника різноманітних палестинських сунітських угруповань і значення для балансу стосунків шіїтів та сунітів на Близькому Сході. При цьому наявна література розпадається на два блоки. Перший – створена дослідниками з Лівану, Ірану або інших країн з істотною шіїтською громадою, схильних трактувати «Партію Бога» як «нормальну» національну політичну партію, з власною суб'єктністю, незалежну від впливу верхівки сучасного Ірану, які через відповідну (описову) дослідницьку призму аналізують соціальну, політичну і медіа-активність цієї партії, офіційні документи і заяви як національно-визвольного руху, «неформальних» збройних сил Лівану. Другий – дослідники з Ізраїлю, держав Заходу та арабських сунітських держав Перської затоки, схильних аналізувати воєнне крило партії, його загрозу для Заходу та Ізраїлю як терористичної організації, через безпекову (юридичну, криміналістичну, воєнно-стратегічну) призму, акцентуючи на терактах проти американців та ізраїльтян за кордоном, відповідальність за які взяла на себе Хезболла. Останньому підходу слідує і дослідники з України та інших країн ЦСЄ-ПСЄ. Що зумовлює наявність праць, в яких образи даного об'єкта дослідження кардинально відрізняються.

Виклад основного матеріалу. Транскордонні зв'язки між шіїтами Ірану і Лівану постійно існували (завдяки мережі їх паломницьких маршрутів з Лівану до Ірану (El Husseini, 2010 р. 810), а у II пол. XX ст. зміцнилися завдяки іранському проповіднику Мусі Ас-Садру, який взяв на себе організацію шіїтів як конфесійної групи Лівану, десятиліттями найбільш упослідженої (соціально, політично та економічно) на фоні панівних сунітів та християн-ма-

ронітів. Втім, вплив Муси Ас-Садра на стосунки Ірану й Лівану і їх шийтських громад був неоднозначним, оскільки він заснувавши шийтську партію Амаль («надія») 1975 р. надав їй світського, а не клерикального характеру і просирійської, а не проіранської геополітичної орієнтації. Однак, Ісламська революція в Ірані 1979 р. остаточно активізувала ліванських шийтів, як і їх зв'язки з іранськими братами по вірі, надала їм нові виміри: геополітичний та ідеологічний. Так, шийти Лівану з початку 1980-х рр. стали об'єктом пропаганди агітаторів ісламської (шийтської) революції, а близькість Лівану до Держави Ізраїль – офіційного ворога Ісламської Республіки Іран (ІРІ), надала Бейруту і його шийтській громаді геостратегічної ваги в очах Тегерана. Що більше, відповідаючи на ізраїльську окупацію Пд. Лівану в рамках Операції ЦАХАЛу «Мир для Галілеї» (І Ліванської війни 1982 р.), духовний лідер Ірану Аятолла Хомейні, скерував в Ліван близько 3 тис. членів Корпусу варткових ісламської революції (КВІР). Їх завданнями були: створення проіранського шийтського руху в Лівані; організація військової підготовки орієнтованих на ІРІ ліванських шийтських бойовиків. Зокрема завдяки цим зусиллям (організаційним, політичним, воєнним, фінансовим) виникла цілковито проіранська партія Хезболла (араб. букв. «Партія Бога») (Traboulsi F. 2007). Ця партія задекларувала своє існування «Маніфестом» 1985 р.

Водночас із зовнішніми (іранськими) зусиллями формуванню «Хезболли» сприяли внутрішньополітичні процеси, а саме громадянська війна в Лівані 1975–1990 рр. в умовах якої шийти мусили захищатись від фізичної загрози з боку Ізраїлю – з одного боку та інших релігійних та конфесійних груп – з іншого. Наслідком чого стало злиття шийтських політичних груп у 1982–1985 рр. Свідченням появи військового крила цієї партії – Мусульманського/Ісламського Руху Опору (Harakat al-Mukawama al-Islamijja) вважають її перший антиізраїльський теракт в Тірі 1983 р., антизахідні теракти 1983–1984 рр. у Бейруті з підривом вантажівок зі смертниками у посольстві США та казарм миротворців зі США та Франції. Здійснивши їх Хезболла стала першою терористичною організацією, яка визначила теракти самогубців як легітимний інструмент «боротьби за свободу», її механізм рекрутування терористів-смертників та методи їх навчання стали прикладом для інших аналогічних груп (Besenyó J. (2016) р. 34, 38).

Де-юре партія Хезболла виникла в лютому 1985 р., коли своїм «Відкритим листом» маніфестувала цілі створення ісламської держави в Лівані, священну війну проти ЦАХАЛ – «оборонний» «малий джихад» для захисту домівок шийтів Пд. Лівану від окупанта – Ізраїлю. Втім, після підписання 1989 р. у Саудівській Аравії Таїфських угод – «Декларації національного примирення» громадянська війна в Лівані завершилась. Частково відновились державна спроможність Республіки та її контроль над більшістю власної території (крім окупованого Ізраїлем півдня країни). Ці процеси викликали всередині політичного крила Хезболли дискусію щодо того, як їй скористатись новими політичними можливостями, які виникли у неї згідно умов зазначених угод. Мова йшла про місця в парламенті та уряді, які шийти могли отримати завдяки перерозподілу влади в країні за оновленим релігійно-конфесійним принципом. Перспектива отримання цієї формальної влади підштовхнула політичне крило Хезболли до участі у парламентських виборах 1992 р., переформатування з відверто екстремістської сили в легальну політичну партію. Причому керівництво ІРІ підтримало таку трансформацію. Як наслідок, восени 1992 р. ця організація отримала 8 зі 128 місць в ліванському парламенті, і стала однією з провідних політичних сил держави. Водночас із легалізацією та парламентаризацією Хезболлу спіткала зміна керівництва: Ізраїль вбив співзасновника та лідера угруповання Аббаса Аль-Мусаві, після чого її генсеком (у 1992–2024 рр.) був Хасан Насралла (Longley R. 2020. 26 May). За його керівництва в Хезболлі з'явилися органи управління військовою, політичною та соціальною роботою. В цих умовах вплив Хезболли в Лівані і за його межами поступово зростає. Особливо, через соціальну діяльність партії, яка охопила шийтську громаду по всій країні. Легітимізацію масової пропаганди партії супроводжував запуск її телестанції «Al-Manar» та офісу зв'язків із ЗМІ. Аналогічно, інші успіхи організації – військового крила (масштабні антиізраїльські теракти в Буенос-Айресі 1992 і 1994 рр. (Jeferson Guarin P., 2020, P. 119), остаточно припинення ізраїльської окупації Пд. Лівану в травні 2000 р.) та політичного крила (всередині країни) завоювали їй прихильників, в арабському і – ширше – іслам-

ському світі та повагу тих ліванців, які не підтримували партію (Trauger K. 2024. 26 March). Як наслідок, в 1991–2000 рр. істотно розвинулась внутрішня структура Хезболли (і політична, і військова), покращився її національний та міжнародний імідж.

Проте 2006 р. перевагу ситуативно здобуло військове крило партії, після того, як бойовики Хезболли захопили в полон двох ізраїльських солдатів, що спричинило 34 дні їх повномасштабної війни (II Ліванська війна). Ця війна завершилася припиненням вогню за посередництва ООН і Резолюцією №1701 Ради Безпеки ООН, яка встановила демілітаризовану зону в Пд. Лівані, де ЦАХАЛ і Хізбаллі заборонено перебувати. Досвід цієї війни та присутність Тимчасових сил ООН в Пд. Лівані змусили Хезболлу змістити акцент своєї стратегії із зовнішніх зусиль (антиізраїльських) на внутрішні, зосередившись на політичній діяльності. Для цього Хезболла спробувала конвертувати авторитет «захисника Лівану» та «священну перемогу у війні з Ізраїлем» у реальну владу над країною. Втім, воєнними методами: 7 травня 2008 р. сили «Хезболли» вторглись до західного Бейруту та інших нешиїтських районів Лівану у спробі повалення його уряду, і встановлення нової структури політичної системи і балансу сил у ній (де-факто), перегляду Таїфської угоди (де-юре). Втім, уряд Лівану відмовився виконувати вимоги Хезболли щодо збільшення кількості місць у парламенті для її представників. У відповідь політичне крило Хезболли заявило, що чинний Кабінет міністрів країни втратив легітимність, вимагала сформуванню новий, у якому ця партія із союзниками мала би право «вето». За посередництва Ліги Арабських Держав і Катару, сторони внутрішньо-ліванського конфлікту підписали Угоду «Про примирення» в Досі, а «Хезболлі» таки надано право «вето» на рішення уряду у 11 із 30 місць в ньому.

В березні 2011 р., коли в Сирії почалася міжконфесійна громадянська війна, знову активізувалось військове крило Хезболли. Партія підтримала у громадянській війні проти сунітів режим алавіта Б. Асада (трактованого як шіїта згідно фетви Муси Ас-Садра 1973 р.), оскільки негативні для партії наслідки падіння влади Б. Асада були очевидні Хезболлі з перших днів антиасадовських протестів. Політичне крило «Партії Бога» переслідує у Сирії 3 цілі: боротьба із сунітськими екстремістами-такфіристами; захист шіїтів у Сирії та їх святинь у останній. Такі цілі обох крил Хезболли не означали, що Ізраїль перестав бути її смертельним ворогом. Вони лише означали, що на період, доки над партією нависла загроза через імовірність програшу шіїтами і алавітами громадянської війни сунітам, Хезболла зосередилась на Сирії, а не Ізраїлі (Al-Aloosy, Massaab, 2022, P. 2, 5-6).

Тому з травня 2011 р., коли Б. Асад був на грані поразки в Сирії, Хезболла відправила бойовиків Ісламського Руху Опору, на допомогу офіційній армії Сирії. На цій війні фанатики Хезболли стали сучасною армією, здобули досвід ведення повномасштабної війни та використання передових систем озброєння (Jones Seth G., 2024, P. 8), конвенційна військова потужність якого ненабагато менша за силу ліванської урядової армії (45 тис. проти 75 тис.) (Lotarski P., 2021, s. 84, 93-94), з ракетно-артилерійським арсеналом і потенціалом БПЛА – не меншим за аналогічний потенціал окремих армій планети (Jones Seth G., 2024, P. 8).

В підсумку, вже у травні 2013 р. Х. Насралла визнав участь сил Хезболли у цій війні заявивши, що вони зупиняють радикальну (сунітську) опозицію Сирії, яка після перемоги над Б. Асадом, принесе війну конфесій в Ліван. Втім, втручання шіїтської Хезболли в конфлікт у Сирії проти озброєних груп сунітів мало зворотний ефект – викликало обурення останніх по всьому Близькому Сході, спричинило низку терактів сунітських екстремістів (в т. ч. смертників), у шіїтських районах Лівану (Levitt M., 2021).

Після зменшення загрози для партії в Сирії проблему для Хезболли становив можливий конфлікт Ірану і держав Заходу через ядерну програму першого, у якому воєнне крило партії мусило би зайняти позицію свого потужнішого союзника. З огляду на цю загрозу, політичне крило Хезболли (і її союзник в Лівані – християнський «Вільний патріотичний рух») схвалило ядерну угоду Ірану з «шісткою» великих держав в липні 2015 р. І навпаки, інші політичні сили Лівану (прозахідні, сунітські та інші християнські партії) остерігались посилення регіонального впливу Ірану й Хезболли внаслідок цієї угоди (Hoqayem E., 2015).

На чергових виборах парламенту Лівану, 6 травня 2018 р., політична коаліція партій «[Союз] 8 березня» за участі шіїтських Хезболли та «Амаль», християнського угруповання

«Вільний патріотичний рух» і дрібніших партій перемогла отримавши 68 із 128 місць (за необхідних для простої більшості 65). Вона стала ключовим гравцем політичної сцени країни (Mazur P., 2022, S. 316), формуючи уряд, але не могла змінити Конституцію Республіки на свою користь. Втім, політичне крило Хезболли в рамках цієї коаліції не отримало додаткових місць для своїх представників в уряді. З огляду на таку стриману позицію шіїтської партії щодо влади, президент Лівану М. Аун заявив, що вважає Хезболлу невід'ємною частиною ліванського суспільства, яка має колосальну підтримку всередині нього.

Завдяки цим виборам політичне крило Хезболли домінувало в політичному істеблішменті Лівану, контролювало його банківський і медичний сектори (Jeferson Guarin P., 2020, p. 128). Втім маючи цю владу воно не змогло вирішити проблеми корупції, державного будівництва і економічного розвитку країни, закорінені, зокрема, в постколоніальних конституції і соціальному устрої держави. Свідченням чого були провали керованих Хезболлою секторів суспільства під час пандемії COVID-19 у березні 2020 р. та вибуху в порту Бейрута в серпні 2020 р., а також девальвація валюти країни в цей період на 80% (Jeferson Guarin P., 2020, p. 128).

Натомість поведінка військового крила партії весь цей час диктувалась конфліктом низької інтенсивності з Ізраїлем з приводу ферм Шебаа і с. Гаджар на Голанських висотах (Jones Seth G., 2024, P. 17-18), окупованих ЦАХАЛ, на які, водночас, з часів французького мандату над Ліваном і Сирією висували претензії обидві держави.

Втім, імовірність конфлікту ЦАХАЛ і Ісламського руху опору зросла після 7 жовтня 2023 р., коли політично крило ХАМАС безумовно підтримало дії ХАМАСу, а воєнне крило партії розмістило свої сили у визначеній ООН демілітаризованій зоні між «Голубою лінією» (фактичним ізраїльсько-ліванським кордоном) та ліванською річкою Літані (на північ від якої мають бути відведені від ізраїльського кордону сили Хезболли), та обмінялось більш ніж 4400 ударами з Ізраїлем лише за жовтень 2023 – березень 2024 рр. (за даними дослідників CSIS). Це перетворило конфлікт низької інтенсивності між Ліваном та Ізраїлем у класичне балансування на грані війни, у якій кожна сторона намагалась перейти «червоні лінії» противника і розширити для себе межі дозволеного. Однак, врешті-решт, це завершилось переходом ініціативи в ескалації до Ізраїлю, який послідовно знищував кадри політичного і військового крила Хезболли, що завершилось масованим ударом ЦАХАЛ по партійному бункеру 27 вересня 2024 р. в бейрутському передмісті Дахіє, внаслідок якого загинула верхівка обох крил партії, включно з її очільником Х. Насраллою, і спробою введення ізраїльських сил в Пд. Ліван 29 вересня 2024 р. Це знову підвищує роль Ісламського руху опору, особливо тих його керівних кадрів, які вижили після ізраїльських ударів, порівняно із залишками цивільного партійного керівництва Хезболли. Хоча, в умовах повномасштабної війни і зразу після аналогічно росте роль медичних і соціальних кадрів партії, порівняно із політичними, з огляду на необхідність медико-соціальної підтримки шіїтів, і загалом ліванців в умовах бойових дій.

При цьому результат протистояння ЦАХАЛ навіть із обезголовленою Хезболлою наперед не визначений, оскільки вже станом на березень 2024 р. остання мала від 120 до 200 тис. ракет різних типів і радіусів дії, і їх кількість продовжувала зростати завдяки власним розробкам партії та воєнним поставкам проіранських груп з-за кордону. Аналітикам очевидно лише те, що можлива нова війна зруйнує інфраструктуру обох держав – і Лівану й Ізраїлю, викличе удари проіранських сил по військам США в регіоні і може перерости у війну за участі більшої кількості держав (Jones Seth G., 2024, P. 1-2). Втім, масштабні людські втрати і руйнування в Лівані, зокрема втрати серед кадрів політичного і воєнного крила Хезболли не означають, що ця організація буде знищена, оскільки шіїти як її соціальна база і Ліван як держава, в рамках якої вона бореться за владу не зникнуть, а решта ліванського суспільства у війні будуть звинувачувати врешті-решт не Хезболлу, а Ізраїль, тому ця партія буде існувати і функціонувати надалі як легітимна партія. Хоча масштаби її впливу на ліванське суспільство після війни передбачити не можна. Аналогічно, ЦАХАЛ не зможе знищити Ісламський Рух Опору, хоча можна очікувати, що він повернеться до традиційної терористичної діяльності і втратить риси класичної армії внаслідок масштабних людських і матеріальних втрат, які складно буде компенсувати.

Висновки. Отже, розглянувши феномен найпотужнішої на планеті недержавної мілітаризованої структури – ліванської «Партії Бога» (Хезболли) можемо констатувати, що вона від моменту виникнення пройшла тривалу еволюцію (організаційну та ідейну), перетворившись із збройного конгломерату шийтських угруповань у панівну в Лівані політичну партію з власною армією, чисельність, озброєння і досвід якої може конкурувати із офіційними Збройними Силами Лівану, якщо навіть не перевищують їх по окремих параметрах. При цьому Хезболла як партія, окрім ексцесів початку 2000-х рр., демонструє гнучкість заяв і дій на національній політичній арені, готовність вступати у партійні та релігійно-конфесійні коаліції, балансувати між позиціями офіційних Дамаска і Тегерана, вести власну партійну парадипломатію і формувати з допомогою ЗМІ власну м'яку силу у глобальних громадській думці та медіа-просторі. Натомість, військове крило партії постійно розвивало свої можливості для здійснення терактів різного масштабу і типу, будучи зразковою терористичною організацією кінця ХХ ст., доповнила їх здатністю до ведення конвенційних (повномасштабних), а не партизанських збройних конфліктів під час II Ліванської війни 2006 р. та громадянської війни в Сирії (з 2011 р.), які намагається демонструвати під час чергового протистояння з Ізраїлем. Розвиток обох крил Хезболли – політичного і військового відбувався під впливом зовнішніх (протистояння Ізраїлю та арабських держав, Ірану та Ізраїлю, шийтів та сунітів на Близькому Сході) та внутрішніх чинників (конфесійна боротьба за владу в Лівані у 1980-х і 2000-х рр.), які лише зміцнювали і вдосконалювали структуру і спроможності цієї партії.

Втім, зараз ключовим питанням є те, як вплине на цю структуру чергове її протистояння з ЦАХАЛ і його міжнародні та внутрішньополітичні наслідки – чи воно стане черговим викликом для організації, яке спричинить її вдосконалення, чи підірве її розвиток.

Література

- Al-Aloosy Massaab. Hezbollah in Syria: An Insurgent's Ideology, Interest, and Survival. *Middle East Policy*. 2022. Vol. 29. №1. PP. 1-14.
- Besenyó J., Keresztes V. Hezbollah and Boko Haram – cooperation or imitation? *Strategic Impact*. 2016. No. 4. PP. 29-40.
- El Husseini Rola. Hezbollah and the Axis of Refusal: Hamas, Iran and Syria. *Third World Quarterly*. 2010. Vol. 31. №5. PP. 803-815.
- Hokayem E. Iran and Lebanon. *United States Institute of Peace*. 2015. URL: <https://iranprimer.usip.org/resource/iran-and-lebanon> (Last accessed: 28.09.2024)
- Jeferson Guarin P. FARC-Hezbollah: The success of Venezuela-Iran proxy groups and their convergence in the Americas. *Security and Defence Quarterly*. 2020. Vol. 31. №4. PP. 117-134.
- Jones Seth G., Byman Daniel, Palmer Alexander, McCabe Riley. The Coming Conflict with Hezbollah. *CSIS BRIEFS*. 2024. 22 March. URL: https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/2024-03/240321_Jones_Coming_Hezbollah.pdf?VersionId=m9pMWQNUFjr2g8opcaOpfJoNxQn8PMbf (Last accessed: 28.09.2024)
- Levitt M. Hezbollah's regional activities in support of Iran's proxy networks. Washington: DC. The Middle East Institute, 2021. 36 p.
- Longley R. Hezbollah: History, Organization, and Ideology. *ThoughtCo*. 2020. 26 May. URL: <https://www.thoughtco.com/hezbollah-history-organization-and-ideology-4846003> (Last accessed: 28.09.2024)
- Lotarski P. Rozwój komponentu militarnego Hezbollah w XXI wieku w kontekście konfliktu libańsko-izraelskiego. *Przegląd Geopolityczny*. 2021. Vol. 36. S. 80-97.
- Mazur Przemysław. Hezbollah. *Encyklopedia bezpieczeństwa*. T. 5, (red.) O. Wasiuta, S. Wasiuta, Kraków: Wydawnictwo LIBRON – Filip Lohner, 2022 s. 313-321.
- Traboulsi F. *A History of Modern Lebanon*. London: Pluto Press, 2007. 306 p.
- Trauger K. (2024) Examining Extremism: Hezbollah. *Center for Strategic and International Studies*. 2024. 26 March. URL: <https://www.csis.org/blogs/examining-extremism/examining-extremism-hezbollah> (Last accessed: 28.09.2024)

References

- Al-Aloosy, Massaab. (2022). Hezbollah in Syria: An Insurgent's Ideology, Interest, and Survival. *Middle East Policy*, Vol. 29, №1, pp. 1-14.
- Besenyó J., Keresztes V. (2016) Hezbollah and Boko Haram – cooperation or imitation? *Strategic Impact*, No. 4, pp. 29-40.

- El Husseini, Rola (2010) Hezbollah and the Axis of Refusal: Hamas, Iran and Syria. *Third World Quarterly*. Vol. 31, №5, pp. 803-815.
- Hokayem E. (2015) Iran and Lebanon. *United States Institute of Peace*. URL: <https://iranprimer.usip.org/resource/iran-and-lebanon> (Last accessed: 28.09.2024)
- Jeferson Guarin P. (2020) FARC-Hezbollah: The success of Venezuela-Iran proxy groups and their convergence in the Americas. *Security and Defence Quarterly*. Vol. 31, №4, pp. 117-134.
- Jones Seth G., Byman Daniel, Palmer Alexander, McCabe Riley (2024) The Coming Conflict with Hezbollah. *CSIS BRIEFS*. March 22 p. URL: https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/2024-03/240321_Jones_Coming_Hezbollah.pdf?VersionId=m9pMWQNUFJr2g8opcaOpfJoNxQn8PMbf (Last accessed: 28.09.2024)
- Levitt M. (2021) Hezbollah's regional activities in support of Iran's proxy networks. *The Middle East Institute*. Washington: DC, 36 p.
- Longley R. (2020) Hezbollah: History, Organization, and Ideology. *ThoughtCo*. 26 May. URL: <https://www.thoughtco.com/hezbollah-history-organization-and-ideology-4846003> (Last accessed: 28.09.2024)
- Lotarski, P. (2021). Rozwój komponentu militarnego Hezbollah w XXI wieku w kontekście konfliktu libańsko-izraelskiego. *Przegląd Geopolityczny*. Vol. 36, s. 80-97.
- Mazur Przemysław (2022) Hezbollah. *Encyklopedia bezpieczeństwa*. T. 5, (red.) O. Wasiuta, S. Wasiuta, Kraków: Wydawnictwo LIBRON – Filip Lohner, s. 313-321.
- Traboulsi F. A. (2007) *History of Modern Lebanon*. London: Pluto Press, 306 p.
- Trauger K. (2024) Examining Extremism: Hezbollah. *Center for Strategic and International Studies*. 26 March. URL: <https://www.csis.org/blogs/examining-extremism/examining-extremism-hezbollah> (Last accessed: 28.09.2024)

Анотація

Завада Я. І., Тишкун Ю. Я. Виникнення та еволюція цивільної і військової структури Хезболли. – Стаття.

У статті розглянуто причини та обставини виникнення шіїтської політичної партії Хезболла в умовах ізраїльської окупації Південного Лівану у 1980-х рр., її еволюцію дотепер, ключові віхи, які впливали на розвиток її складових (припинення громадянської війни, участь у національних виборах, I і II Ліванські війни, підтримку ХАМАС після теракту 7 жовтня 2023 р. в Південному Ізраїлі, знищення керівництва партії Ізраїлем у вересні 2024 р.).

Підкреслено, що «Партія Бога» має розвинене як політичне так і воєнне крило. Зокрема перше є легітимною політичною силою Лівану, яка трансформувалась із терористичної організації в партію (в умовах умиротворення в Лівані), домінує в цій країні завдяки гнучкій міжпартійній коаліційній політиці щодо шіїтів і християн. Своєю чергою воєнне крило – Ісламський Рух Опору, зокрема його елітний підрозділ «Радуан» розвивався паралельно із політичним крилом партії та став модерною терористичною організацією в умовах протистояння ізраїльській окупації Лівану, але під впливом досвіду подальшого протистояння Ізраїлю і, особливо, громадянської війни в Сирії, трансформувався в повноцінну парамілітарну структуру (найбільшу недержавну озброєну організацію), здатну конкурувати із офіційними Збройними Силами Лівану.

Втім, останні військово-політичні події в Лівані становлять істотний виклик для перспектив розвитку Хезболли: вони можуть як сприяти її розвитку, так і навпаки зупинити розвиток цієї структури, особливо військового крила. Хоча про остаточне знищення Хезболли Ізраїлем за підсумками нової війни в будь-якому випадку не йдеться.

Ключові слова: Хезболла, релігійні (конфесійні) партії, парамілітарні (незаконні збройні) формування, терористичні організації, арабо-ізраїльський конфлікт, Ліван, шіїти.

Summary

Zavada Ya. I., Tyshkun Yu. I. The emergence and evolution of Hezbollah's civilian and military structure. – Article.

The causes and circumstances of the emergence of the Shiite political party Hezbollah under the Israeli occupation of southern Lebanon in the 1980s, its evolution to date, and the key milestones that influenced the development of its components (end of the civil war, participation in national elections, the I and II Lebanese Wars, support for Hamas after the terrorist attack of October 7, 2023 in Southern Israel, the destruction of the party leader by Israel in September 2024) are examined in the article.

It is emphasized that the «Party of God» has both a developed political and military wing. In particular, the former is a legitimate political force in Lebanon, which has transformed from a terrorist organization into a party (in the context of pacification in Lebanon), dominates the country due to a flexible inter-party coalition

policy towards Shiites and Christians. In turn, the military wing, the Islamic Resistance Movement, in particular its elite unit, the Radwan, developed in parallel with the political wing of the party and became a modern terrorist organization in the context of opposition to the Israeli occupation of Lebanon, But under the influence of the experience of further confrontation with Israel and, especially, the civil war in Syria, it transformed into a full-fledged paramilitary structure (the largest non-state armed organization) capable of competing with the official Lebanese Armed Forces.

However, the latest military and political events in Lebanon represent a significant challenge for Hezbollah's development prospects: they can both contribute to its development and, on the contrary, stop the development of this structure, especially the military wing. Although the final destruction of Hezbollah by Israel as a result of the war is not discussed in any case.

Key words: Hezbollah, religious (confessional) parties, paramilitary (illegal armed) groups, terrorist organizations, Arab-Israeli conflict, Lebanon, Shiites.